

UDRŽATEĽNOSŤ VYBRANÉHO VIDIECKEHO MIKROREGIÓNU (PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA MIKROREGIÓNU PTAVA – JUŽNÁ ČASŤ OKRESU HUMENNÉ)

Peter SPIŠIAK³, Radoslav KLAMÁR², Eva MICHAELI¹

Abstract : *The article evaluates the problem of sustainability in the selected rural micro-region (the microregion PTAVA) with an assistance of behavioral research. This research consist of 149 questions of which were alined in a few blocks according to the problems of the social relations in the villages microregions, the problems of healthy and social solicitude, sport, environment and complete development. 208 respondents were asked (Ptičie 65, Chlmec 55, Kamienka 53, Porúbka 35).*

Key words: *microregion, sustainability development, rural area, quality of life*

ÚVOD

Sociálno-ekonomický rozvoj vidieka na Slovensku je možné riešiť najúčinnnejšie v rámci prirodzene vzniknutých geografických jednotiek v procese transformácie ekonomiky. Tieto jednotky možno nazvať mikroregióny. Mikroregióny predstavujú základné geografické jednotky so spoločnou ekonomickou sociálno-kultúrnou a v neposlednom rade aj environmentálnou problematikou, ktoré sú schopné vytvoriť vlastný identický rozvojový program na báze využitia miestnych zdrojov a inovatívnych postupov, na princípe partnerstva a spolupráce. Sú to spoločenstvá obcí (vidieckych, ale aj mestských) a zároveň zárodky základných administratívnych municipalít. Municipality je sídelné zoskupenie, základný sociálno-hospodársky a správny celok tvorený viacerými obcami, ktoré naň delegujú niektoré svoje kompetencie rozhodnutím obecného zastupiteľstva. Tak sa z mikroregiónu - dobrovoľného združenia stane formálne - právne zoskupenie s vlastnou rozhodovacou silou a postavením. V príspevku sa budeme zaoberať vybraným mikroregión PTAVA, ktorý je lokalizovaný v juhovýchodnej časti okresu Humenné. Sledovať budeme možnosti rozvoja tohto mikroregiónu na základe percepcie miestneho obyvateľstva.

TEORETICKO-METODOLOGICKÉ ASPEKTY

Problematika štúdia regionálnych štruktúr má v súčasnosti dôležité postavenie, nakoľko na základe existujúcich a formujúcich sa rôznych úrovní regionálnych štruktúr je možné optimálne riešiť rozvojové programy. Zvlášť tento rozvoj má iné dimenzie vo vidieckom priestore. Udržiateľnosť vidieckeho priestoru predstavuje otvorený sociálno-priestorový systém. Vo všeobecnosti sa za vidiecky priestor považuje homogénne územie s nižšou hustotou obyvateľstva, s vysokou viazanosťou obyvateľstva na primárnu sféru, pred-

- 1 **Prof. RNDr. Eva Michaeli, CSc.**, Katedra geografie a regionálneho rozvoja Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovská univerzita, ul. 17. novembra, 081 16 Prešov, e-mail: michaeli@unipo.sk
- 2 **RNDr. Radoslav Klamár**, Katedra geografie a regionálneho rozvoja Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovská univerzita, ul. 17. novembra, 081 16 Prešov, e-mail: klamar@unipo.sk
- 3 **Doc. RNDr. Peter Spišiak, CSc.**, Katedra humánnej geografie UK, Bratislava, e-mail: spisiak@fns.uniba.sk

všetkým na poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo, s vysokou migráciou za prácou. Prahové hodnoty pre vidiecky priestor boli v minulosti používané - 70 obyvateľov na 1 km², viac ako 15 % ekonomicky aktívneho obyvateľstva zamestnaného v poľnohospodárstve a viac ako 21% ekonomicky aktívneho obyvateľstva odchádzajúceho za prácou.

Úlohou mikroregiónu je vytvoriť prechodné obdobie na získanie vzájomnej dôvery, partnerstva a overenie si schopností spolupráce a schopností riešiť konkrétne spoločné problémy. Určenie optimálnej veľkosti mikroregiónu do značnej miery závisí od geografických podmienok (či už fyzicko-geografických alebo humánno-geografických). Optimálna veľkosť mikroregiónu je približne na úrovni malého mesta (cca 10 tis. obyvateľov). Minimálna veľkosť by sa mala pohybovať na úrovni školského obvodu (3-5 tis. obyvateľov). Minimálny počet obcí je 5-7, optimálne okolo 7-12 obcí pri dodržaní približne 1/2 hodinovej dochádzkovej vzdialenosti.

Výskum mikroregiónov je v súčasnosti zaujímavým z viacerých hľadísk – sledujú sa problémy ich formovania, revitalizácie, začlenenia sa do podporných programov, trvalo udržateľného rozvoja alebo podpora nadregionálnych väzieb. Tento výskum je zaujímavý pre viaceré regiónotvorné štruktúry (napr. regionálne oddelenia rôznych ministerstiev – Ministerstvo pôdohospodárstva, Ministerstvo životného prostredia, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja, rôzne úrovne špeciálnych medzirezortných oddelení – Agentúra pre rozvoj vidieka, Slovenská agentúra pre životné prostredie, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, mimovládne organizácie – Združenie miest a obcí (ZMOS), únia miest (ÚM), univerzitno-výskumné pracoviská – Univerzita Komenského Bratislava, Prešovská Univerzita v Prešove, Univerzita K.F. Nitra, Poľnohospodárska univerzita Nitra, Geografický ústav SAV Bratislava iné).

K problematike vidieckych mikroregiónov na Slovensku bolo riešených viacero prác, napr. práce A. Dubcová, H. Kramáreková, H. Rýchla (2001); P. Lacina, V. Rumanko, V., (2001); D. Kollár, P. Spišiak (1995); P. Spišiak, J. Chovancová., (1996); P. Spišiak, S. Ščasná (1998); P. Spišiak, M. Kozová, D. Sádovská (2000); P. Spišiak, R. Klamár, E. Michaeli (2002); V. Ira (1999).

Obsah, kvalita a intenzita vzťahu človeka k územiu, v ktorom býva a žije, významne ovplyvňuje i jeho správanie a aktivitu. Ak má človek vytvorený pozitívny vzťah k územiu svojho života a práce, prejavuje sa to v celkovom spektre spoločensky žiaducich pracovných a mimopracovných aktivít a v nižšej miere potencionálnej migrácie, ide o koncepcie „genius loci“, „genius regionis“ a „genius terrarum“ (Ivanička, 1988).

V humánno-geografickej analýze je v kontexte aplikácie na trvalo udržateľný rozvoj (TUR) v mikroregióne PTAVA pozornosť venovaná vybraným otázkam kvality vzťahov človeka k prostrediu, v ktorom žije, pretože uvedený faktor je meradlom kvality ľudského potenciálu, ktorý je veľmi dôležitý v súvislosti s programom trvalo udržateľného rozvoja študovanej územia.

Vzťah človeka k vlastnej obci alebo k jeho zázemiu v ktorom žije, je špecifickým typom premennej a možno ho skúmať len na základe tzv. „mäkkých“ dát získaných vlastným empirickým výskumom a pozorovaním.

Pre určenie komplexného pohľadu na obec boli zapojené všetky reprezentatívne skupiny obyvateľstva. Výber respondentov bol spočiatku prieskumu náhodný a neskoršie výberový, aby boli zachytené všetky vrstvy obyvateľstva (podľa pohlavia, veku, vzdelania, ekonomickej aktivity). Celkove bolo oslovených 208 respondentov vo veku od 17 do 87 rokov.

Výskum sa uskutočnil vo všetkých obciach. V obci Ptičie bolo anketovaných 65 respondentov, Chlmci 55, v Kamienke 53 a Porúbke 35.

Dotazník obsahoval podrobné otázky ohľadom podmienok a kvality bývania, spolunažívania a susedských vzťahov, zdravotnej a sociálnej starostlivosti, školských zariadení, kvality a sortimentu služieb, možností pre športové, rekreačné a ďalšie záujmové aktivity, kultúrne a spoločenské aktivity, zachovanie kultúrnych a historických pamiatok, kultúrnych a historických tradícií a umeleckých remesiel, možností pracovných príležitostí v obci a jej okolí, verejnej dopravy a bezpečnosti v obci. Ďalšie otázky boli zamerané na zapájanie obyvateľov obce do verejného života, informovanosť obyvateľov o aktivitách, ktoré sa konajú v obci, propagáciu obce pre zvýšenie jej návštevnosti, celkovú kvalitu životného prostredia a predpoklady rozvoja obce.

V rámci štruktúry dotazníka boli otázky rozdelené do týchto tematických blokov:

1. Podmienky a kvalita bývania v obci (dotazník otázky 1-12)
2. Spolunažívanie a susedské vzťahy (dotazník otázky 13-14)
3. Zdravotná starostlivosť (dotazník otázky 15-19)
4. Sociálna starostlivosť (dotazník otázky 20-21)
5. Školské zariadenia (dotazník otázky 22-25)
6. Kvalita a sortiment obchodu a služieb (dotazník otázky 26-44)
7. Možnosti pre športovanie a rekreačné aktivity (dotazník otázky 45-58)
8. Ďalšie záujmové aktivity (dotazník otázky 59-65)
9. Kultúrne a spoločenské aktivity (dotazník otázky 66-74)
10. Zachovanie kultúrnych a historických pamiatok (dotazník otázky 75-77)
11. Rozsah pracovných príležitostí (dotazník otázky 78-81)
12. Verejná doprava (dotazník otázky 82-88)
13. Bezpečnosť (dotazník otázky 89-91)
14. Zapájanie sa obyvateľov obce do verejného života v obci (dotazník otázky 92-108)
15. Informovanosť obyvateľov obce o aktivitách v obci (dotazník otázky 109-125)
16. Informovanosť návštevníkov obce o aktivitách v obci (dotazník otázky 126-134)
17. Kvalita životného prostredia v obci a jej okolí (dotazník otázky 135-139)
18. Obec a jej rozvoj (dotazník otázky 140-149)

Záver dotazníka tvorilo 10 otázok týkajúcich sa demografickej štruktúry respondentov.

Respondenti v dotazníku odpovedali na uzavreté a otvorené otázky. V uzavretých otázkach mali možnosť voľby „áno“ alebo „nie“, ako aj možnosť priradiť známku (od 1 až po 5), ktorou hodnotia svoju spokojnosť (súhlas) alebo nespokojnosť (nesúhlas) s danou oblasťou. V otvorených otázkach mali možnosť voľne formulovať svoje názory a námety. Z celkového počtu 208 respondentov, ktorí sa zúčastnili prieskumu názorov verejnosti, všetci odpovedali aj na otvorené otázky, kde uviedli celkovo 4200 ohlasov a návrhov na riešenie problematiky v obciach.

GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA MIKROREGIÓNU PTAVA

Mikroregión Ptava vznikol v roku 2001 ako združenie štyroch obcí – Chlmec, Kamienka, Ptičie a Porúbka. Názov mikroregiónu „Ptava“ je odvodený z názvu potoka (Ptava), ktorý preteká jeho väčšou časťou. Súčasné názvy jednotlivých obcí mikroregiónu pochádzajú

Tabuľka č. 1: Počet ohlasov na otvorené otázky podľa tematických oblastí

Kód	Tematické oblasti	Ptičie	Chlmec	Kamienka	Porúbka	Spolu
		počet ohlasov	počet ohlasov	počet ohlasov	počet ohlasov	počet ohlasov
1	Podmienky a kvalita bývania vo Vašej obci	66	40	58	26	190
2	Spolunažívanie a susedské vzťahy	36	10	31	4	81
3	Zdravotná starostlivosť (pre deti, mládež, dospelých) vo vašej obci	88	42	70	29	229
4	Sociálna starostlivosť vo vašej obci	38	22	43	19	122
5	Školské zariadenia - Materské škôlky a Základná škola vo vašej obci	42	14	36	25	117
6	Kvalita a sortiment služieb vo vašej obci:	123	54	84	66	327
7	Možnosti pre športové a rekreačné aktivity pre deti, mládež a dospelých v obci a jej okolí	135	77	88	50	350
8	Ďalšie záujmové aktivity pre deti, mládež a dospelých v obci a jej okolí	46	33	45	23	147
9	Kultúrne a spoločenské aktivity vo vašej obci:	111	60	95	65	331
10	Zachovanie kultúrnych a historických pamiatok, historických a kultúrnych tradícií a umeleckých remesiel v obci	93	54	79	37	263
11	Návrh na ponuky pracovných príležitostí	43	21	41	21	126
12	Verejná doprava, jej kvalita a podmienky pre cyklistickú dopravu v rámci Vašej obce a jej okolia	54	33	54	37	178
13	nie obyvateľov obce do verejného života v obci	119	50	96	63	328
14	Informovanosť obyvateľov obce o aktivitách, ktoré sa konajú v obci, dostupnosť a kvalita informácií pre obyvateľov obce	40	12	35	24	111
15	Dostupnosť a kvalita Informácií o obci a jej okolí pre návštevníkov, propagácia obce v rámci okresu/kraja (Slovenska) zahraničia pre zvýšenie jej návštevnosti	43	29	44	23	139
16	Celková kvalita životného prostredia obce a jej okolia	117	85	104	53	359
17	Obce a rozvoj	74	49	42	17	182
18	Demografická charakteristika respondenta	2	1	9	1	13
	Spolu ohlasy	1270	686	1054	583	3593

Zdroj : Vlastný výskum spracovaný podľa výsledkov dotazníkového prieskumu, 2002

z rokov 1920-1948. Dovtedy sa volali Helmec, Homec (Chlmec), Kemenche Utragne, Mala Kamenka (Kamienka), Peticse, Petice (Ptičie) a Porupka (Porúbka).

Mikroregión Ptava sa nachádza 3 km juhovýchodne od mesta Humenné v okrese Humenné (viď mapa č. 1), ktorý je časťou Prešovského kraja. Z prírodného hľadiska leží mikroregión Ptava väčšou časťou v Beskydskom Predhorí, ktoré je súčasťou Nízkych Beskyd. Jeho nadmorská výška sa pohybuje v rozmedzí od 178 m n.m. (výtok potoka Ptava z územia mikroregiónu – katastrálne územie Ptičie) po 486 m n.m. (kóta Uhliská na západnej hranici katastrálneho územia Chlmec). Okrajové časti patria k Vihorlatským vrchom. Podnebie je vnú-

rozemské, mierne teplé s chladnými zimami. Priemerné ročné zrážky sa pohybujú v rozmedzí 650 – 750 mm.

Mikroregión má rozlohu 2804 ha, pričom katastrálne územie Chlmca má rozlohu 791 ha (28,2 %), Kamienka 535 ha (19,1 %), Porúbka 432 ha (15,4 %) a Ptičie 1046 ha (37,3 %). Celková hustota zaľudnenia mikroregiónu je 71,9 obyvateľov/km² (okres Humenné - 86 obyv./km²). Najväčšiu hustotu zaľudnenia má Kamienka 103 obyv./km², ostatné obce majú relatívne nízku hustotu zaľudnenia : Chlmec 70,3; Porúbka 61,2; Ptičie 61,0.

Mikroregión má z hľadiska využitia zeme charakter poľnohospodársko-lesnej krajiny. Podiel poľnohospodárskej pôdy z celkovej výmery tvorí 69 %, lesnej 25 %. Okres Humenné má relatívne opačný podiel (poľnohospodárskej pôdy je 38 %, lesnej 55 %). Najviac poľnohospodárskej pôdy má Kamienka 78 % a najmenej Ptičie 59 %. Najviac lesa má Ptičie 35 % a najmenej Kamienka 13 %.

V súčasnosti (podľa SLDDB 2001) má mikroregión Ptava 2017 obyvateľov, z toho 638 obyvateľov (31,6 %) žije v obci Ptičie, 558 obyvateľov (27,7 %) v Kamienke, 556 obyvateľov (27,6 %) v Chlmci a 265 obyvateľov (13,1 %) v Porúbke. Z hľadiska pohlavnej štruktúry mierne prevažujú ženy nad mužmi (51,0 %). Najväčšia prevaha žien nad mužmi je v obci Porúbka (54,7 %). Zo štruktúry obyvateľstva tvorí produktívne obyvateľstvo 59,9 %, predproduktívne 20,8 % a poproduktívne 19,3 %. Najviac produktívneho (63,5 %) a predproduktívneho (22,8 %) obyvateľstva má obec Chlmec a najviac poproduktívneho má Porúbka (22,3 %). Z tohto vyplýva, že najmladšiu populáciu má obec Chlmec, čomu nasvedčuje aj najnižší priemerný vek 30,8 roka (Ptičie 34,9, Kamienka 37,0 a Porúbka 38,6). Mikroregión má priemerne vysoký index ekonomicky aktívneho obyvateľstva (48,1 % EAO z celkového počtu obyvateľov), pričom je tento podiel najvyšší v obci Chlmec (51,1 %), čo do veľkej miery korešponduje s najlepšiou štruktúrou obyvateľstva podľa vekových skupín v tejto obci.

Z hľadiska národnostnej štruktúry ide o relatívne homogénne územie s dominantným zastúpením slovenskej národnosti (96,2 %), pričom z ostatných národností má vyšší podiel iba rómska národnosť v Kamienke (4,5 %). Z hľadiska vierovyznania má rozhodujúci podiel rímsko-katolícka cirkev (76,9 %), pričom jej podiel je najnižší v Porúbke (33,2 %), kde má významnejšie zastúpenie grécko-katolícka cirkev (63,0 %).

V mikroregióne Ptava je celkom 499 domov (Ptičie 154, Kamienka 148, Chlmec 126 a Porúbka 71), v ktorých je 514 trvalo obývaných bytov, z toho je 490 v rodinných domoch. Z hľadiska kvality bývania je v mikroregióne Ptava priemerný počet m² obytnej plochy na 1 trvale obývaný byt 82,1 m² (najviac Ptičie 86,8 m²), čo je o 26 m² viac ako celoslovenský priemer. Mikroregión má taktiež výrazne vyšší priemerný počet obytných miestností na 1 trvale obývaný byt - 4,60 miestností (najviac Ptičie 4,99) ako v rámci SR (3,21).

VÝSLEDKY PRIESKUMU MEDZI OBYVATEĽMI

Podmienky a kvalita bývania v obci

Bývanie je často limitujúcim faktorom všetkých foriem spolupatričnosti k vlastnej obci a má aj vplyv na ostatné zložky udržateľnosti vidieckeho spôsobu života. V mikroregióne sa vyskytli tri formy bývania: v staršom dome, renovovanom dome a v novom dome. Prevažovalo bývanie v starších domoch (57 % respondentov), ale už sa objavuje bývanie aj v nových domoch, spravidla sa býva v renovovaných domoch. Nie je príliš veľká závis-

Tabuľka č. 2: Využitie zeme v (%) v mikroregióne Ptava (2000)

Druh pozemku	Chlmec	Kamienka	Porúbka	Ptičie	Mikroregión Ptava	okres Humenné
celkom	100	100	100	100	100	100
orna pôda	26,08	19,77	11,22	29,91	24,01	13,89
záhrady	1,55	2,42	1,66	1,55	1,74	1,53
ovocné sady	0	0	0	0,05	0,02	0,15
trvalo tráv. porasty	48,91	55,77	55,42	27,88	43,39	21,95
poľnohos. pôda (spolu) (v %)	76,54	77,96	68,3	59,4	69,16	37,52
lesná pôda	17	13,12	27,9	35,44	24,8	54,88
vodná plocha	0,93	0,88	0,31	0,78	0,77	1,26
zastavaná plocha	5,21	4,28	3,35	3,35	4,05	3,18
ostatná plocha	0,32	3,76	0,16	1,04	1,22	3,16

Zdroj: Katastrálny úrad Humenné, 2002

Tabuľka č. 3: Obyvateľstvo mikroregiónu Ptava (v roku 2001)

Ukazovateľ	Chlmec	Kamienka	Porúbka	Ptičie	MR Ptava
zákl. ukazovatele					
trvale bývajúce obyv.	556	558	265	638	2017
z toho - ženy	280	279	145	325	1029
ekonomicky aktívne obyv.					
spolu	284	262	126	299	971
z toho - ženy	138	112	60	136	446
vekové skupiny %					
predproduktívny	22,8	20,6	18,1	21,9	20,8
produktívny	63,5	58,4	59,6	57,8	59,9
poproduktívny	13,7	20,8	22,3	19,9	19,3
národn. zloženie					
slovenská	546	510	262	614	1932
maďarská	0	0	1	0	1
rómska	0	25	0	2	27
rusínska	7	0	0	1	8
ukrajinská	2	2	0	7	11
iná	1	1	1	0	3
nezistená	0	20	1	14	35
vierovyznanie					
rímsko - katolícka	523	513	88	564	1688
evanjelická	0	1	0	3	4
grécko - katolícka	24	11	167	32	234
pravoslávna	5	1	3	12	21
iné	0	0	0	2	2
nezistené	3	22	5	19	49
bez vierovyznania	1	10	2	6	19
domy a byty					
trvalo obývané domy	126	148	71	154	499
trvalo obývané byty	133	149	71	161	514
trvalo obývané byty v rodin. domoch	126	143	70	150	489

Zdroj: Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001 – základné údaje, okres Humenné

lost' medzi vekom respondentov a typom bývania, čiastočne však možno staršie obyvateľstvo priradiť k staršiemu domu, resp. renovovanému domu.

Neoddeliteľnou súčasťou bývania na vidieku je prídumová záhradka, ktorú deklarovalo 98 % respondentov, čo dokumentuje vysokú prepojenosť bývania s malým hospodárstvom.

V rámci výhod bývania v obci (viď graf č.1) bolo respondentom ponúknutých niekoľko alternatív. Na všetky bola pozitívna reakcia. Pri ponuke „život je na dedine kľudnejší“ 82% respondentov reagovalo pozitívne, pri alternatíve „vlastníctvo domu, príp. prídumového hospodárstva“ bola pozitívna reakcia u 79 %. Najnižšia pozitívna reakcia pri výhodách bývania sa objavila pri alternatíve „ľudia sa zaujímajú viac jeden o druhého ako v meste“ - len u 46 % respondentov. Z ďalších výhod, ktoré respondenti navrhovali (32 návrhov), boli napr. pekné prostredie, kľud, rodina, známi, bezpečnosť, plyn, voda, bezpečie pre deti, blízkosť mesta. Prevalu majú návrhy z väčších obcí ako Ptičie a Kamienka.

Taktiež sme sledovali aj nevýhody bývania v obci (viď graf č.2). Respondentom bolo ponúknutých niekoľko alternatív. Podiel odpovedí nebol jednoznačný. Pri alternatíve „málo pracovných príležitostí“ reagovalo pozitívne 45 % respondentov, pri alternatíve „zlé možnosti nákupu a využívanie služieb“ 46 %, „málo možnosti sebarealizácie“ 48 %, „za všetkým je treba dochádzať“ 50 %. Z celkového pohľadu je zrejmé, že výhody výrazne dominujú nad nevýhodami. Počet nevýhod bývania v obci, ktoré uviedli respondenti, bolo o niečo menej a z hlavných nevýhod to boli: zlé dopravné spojenie s mestom, závera do lesa, zlé medziľudské vzťahy, čiastočne hluk, málo možnosti aktívneho oddychu (hlavne mladých ľudí).

Na zlepšenie bývania v obciach mikroregiónu bolo celkovo 129 návrhov. Najviac rezovali návrhy typu – zaviesť kanalizácia, údržba ciest a potoka, zlepšiť služby, zlepšiť TV príjem, zlepšiť dopravu počas zimných mesiacov, odvoz odpadkov, ústretovosť voči mladým, mladým stavebné pozemky, viac pracovných príležitostí v obci, sprístupniť les pre cestovný ruch.

Spolunažívanie a susedské vzťahy

Spolunažívanie a susedské vzťahy tvoria významný fenomén na vidieku a hodnotia sa ako určitá prednosť v rámci kvality života vo vzťahu k mestu. Respondentom bolo ponúknutých niekoľko alternatív. Najväčšia pozitívna odozva bola na alternatívu „vzťahy dobrých známych“ 35 % respondentov, „dobrá spolupráca bez osobitného vzťahu“ 27 %, „priateľské, dôverné vzťahy“ 22 %. Pri návrhoch na zlepšenie vzťahov bolo 81 ohlasov, z ktorých najviac sa vyskytovali: väčší záujem jeden o druhého, stretávanie sa ľudí (živánska, hrabanie sena), menej závidia a ohovárania, tolerancia, menej alkoholu a naša mentalita.

Zdravotná starostlivosť (mládež, dospelí)

Jeden z problémov, ktorý sa na slovenskom vidieku stáva vážnym, je zdravotná starostlivosť a neobišli sme ho ani pri výskumoch v skúmanom mikroregióne. Spokojnosť so zdravotnou starostlivosťou u dospelých prejavilo 38 % respondentov, čiastočnú spokojnosť 24 %, ale takmer 20 % ich bolo veľmi nespokojných. Zvlášť sme si všimli zdravotnú starostlivosť u detí a mládeže a zvlášť u dospelých. Podiel spokojných, čiastočne spokojných a nespokojných bol približne rovnaký ako pri hodnotení celkovej zdravotnej spokojnosti,

iba pri dospelých bolo viac tých, ktorí sa nevedeli rozhodnúť pre pozitívny, resp. negatívny postoj.

Obyvatelia dávali určité pozitívne a negatívne referencie vo vzťahu k zdravotnej starostlivosti. Celkove pozitívnych bolo 114 a negatívnych 115. Priemerný ohlas na spokojnosť so zdravotnou starostlivosťou bol 55 %-tný, t.j. viac ako polovica respondentov mikroregiónu dávala podnety, z toho najviac ich bolo v obci Ptičie, kde 71 % respondentov reagovalo na túto otázku. Najmenej ich reagovalo v Porúbke 26 %. Z pozitívnych ohlasov sa najviac vyskytovali: dobrý prístup lekára, dobré vyšetrenie, ochota vypočuť si aj nezdravotné problémy, lekár je na blízku, vzájomná dôvera, všetko pohromade, lieky k dispozícii. Podobný počet ohlasov bol aj na negatívny postoj k zdravotnej starostlivosti. Priemerný ohlas bol podobný ako pri pozitívnej reakcii 55 %. Z obcí dominovala Kamienka 74 % a najmenej ohlasov bolo v obci Chlmec 25 %. Z negatívnych ohlasov dominovali: dlhé čakacie doby, vysoké poplatky, slabšia vybavenosť ambulancie, nedostatok liekov, dopĺňanie na lieky, uprednostňovanie ľudí, viac sa starať o starších ľudí, chýbajú domáce návštevy pacientov, zdĺhavé cestovanie za lekárom, pre poisťovňu nevyšetrený, problémy s odborným vyšetrením, lekár nemôže predpísať lieky – nemá fond, nevhodný prístup niektorých lekárov.

Sociálna starostlivosť (pre sociálne odkázaných a pre staršie obyvateľstvo)

K téme sociálna starostlivosť sa vyjadrovali všetci občania, ale najmä starší nad 65 rokov. Celkove možno konštatovať, že prevažovala nespokojnosť: 29 % výrazná nespokojnosť, 18 % nespokojnosť, 19 % ani spokojný ani nespokojný. Iba 15 % respondentov bolo relatívne spokojných, čo je pomerne malý podiel. Na zlepšenie sociálnej starostlivosti v mikroregióne bolo 122 ohlasov, čo je v priemere za mikroregión 59 %, pričom najväčšiu snahu dávať námety mali v obci Kamienka, kde vyše 80 % respondentov dávalo návrhy. Z ohlasov dominovali: „zriadiť“ sociálnu sestru (výrazný záujem), zabezpečiť prepravu pacienta k lekárovi, obecný taxík, realizovať nákupy pre starších, zriadiť lekára v obci, zriadiť geriatricu, zriadiť vývarovňu pre starších, organizovať podujatia pre dôchodcov, návštevy starých a opustených ľudí, ľudia na dedine sa hanbia zveriť rodičov niekomu inému do opatery.

Školské zariadenia (materská škola a základná škola)

Aj keď sú v mikroregióne relatívne malé obce, majú záujem o rozvoj školských zariadení. Pri hodnotení školských zariadení ako celku sa neobjavovali výrazné tendencie k spokojnosti ani nespokojnosti, ale mierne prevládala spokojnosť. Asi 1/5 respondentov sa k problematike nevyjadrila, pričom to nebola špecifikovaná demografická skupina obyvateľstva. O niečo odlišné pohľady mali obyvatelia na konkrétne druhy školských zariadení a to materské školy a základné školy. S materskými školami bolo veľmi spokojných až spokojných vyše 60 % respondentov, u základných škôl to bolo o niečo menej (50 %). Na zlepšenie školských zariadení bolo 117 návrhov. Priemerný ohlas na zlepšenie školských zariadení bol teda 56 %. Viac ako polovica respondentov mikroregiónu dávala podnety, z toho najviac ich bolo v obci Porúbka, kde 71 % respondentov reagovalo na túto otázku. Najmenej ich reagovalo v Chlmcu 25 %. Z ohlasov sa najviac vyskytovali: oprava materskej školy, základnej školy, zlepšiť prípravu detí v materskej škole (lokalizovaná v rámci základnej školy), viac finančných prostriedkov na učebné pomôcky, chýba telocvičňa, oddeliť ročníky, chýbajú kvalifikovaní učitelia, zaviesť v školách kúrenie plynom.

Kvalita a sortiment obchodu a služieb

Spokojnosť s bývaním a celkovým životom v obci úzko súvisí s kvalitou a sortimentom obchodu a služieb. V rámci prieskumu bolo respondentom ponúknutých 18 možností, pričom na väčšinu možností respondenti aktívne reagovali. Iba pri niektorých ponukách služieb chýbali ohlasy, nakoľko tieto služby v obci chýbali, napr. elektrikárske, sklenárske, krajčírské, vodárenské, kadernícke, stolárske a zámočnícke služby. Časť z týchto služieb sa v obciach bežne realizuje, ale len na základe svojpomoci a dobrovoľnosti. Najväčší ohlas bol na nákup potravín a drogistického tovaru. S potravinami bola pomerne vysoká spokojnosť, 67 % respondentov bolo veľmi spokojných až spokojných. Pri nákupe drogistického tovaru bola spokojnosť o niečo menšia (43 %). Podľa polovice obyvateľov mikroregiónu nie je možné kúpiť si v obci priemyselný tovar. Pri návrhoch neboli respondenti príliš aktívni. Najväčší záujem bol o kožušníctvo a kamenárstvo. Príčiny, prečo bolo tak málo ohlasov na tieto základné potreby v obci, sú asi v blízkej dopravnej dostupnosti do mesta, kde je možné si ostatný tovar ako aj služby zaobstaráť. Taktiež sa objavuje stabilný fenomén vidieka a to vzťah k remeselným službám. Tieto si miestne obyvateľstvo vie zrealizovať svojpomocne.

Možnosti pre športovanie a rekreačné aktivity

Na vidieku sú klasické možnosti športovania, prípadne rekreačných aktivít. Preto sme chceli v prieskume načrieť aj do netradičných foriem oddychu, ktoré sa v poslednom období na vidieku objavujú, hlavne v blízkosti miest. Najviac ohlasov bolo na tradičný vidiecky šport - futbal, kde sa vyjadrilo všetkých 208 respondentov, z ktorých 60 % bolo s týmto druhom športu v obci veľmi spokojných až spokojných. Iba 6,7 % bolo veľmi nespokojných. Z ďalších športov, na ktoré reagovali všetci respondenti, bola pešia turistika, s ktorou bolo v mikroregióne veľmi spokojných až spokojných 83 %. V mikroregióne sa málo realizuje volejbal, kúpanie, vodné športy a beh na lyžiach. Čiastočne sa rozbieha cykloturistika. Z iných športov a rekreačných činností, ktoré respondenti navrhovali, prevládali tieto aktivity: sánkovanie, basketbal, hokej, kolobežkovanie, stolný tenis, grilovanie, hubárčenie, agroturistika. Zvlášť sme chceli poznať názor na možnosti športovania a rekreácie pre deti, mládež a dospelých. Pri všetkých troch kategóriách prevládali skôr pesimistické názory. U možností športovanie pre deti bolo iba 25 % respondentov spokojných s uvedenými aktivitami v obciach, u mládeže to bolo iba 22 % a dospelých 16 %. Najviac nespokojných bolo u dospelých 54 %, mládeže 47 % a detí 40 %. Z návrhov pre miestne obyvateľstvo prevažovali: vylepšiť ihrisko, vodná nádrž, tenis, sauna, posilovňa, telocvičňa, miestnosti pre aerobik a stolný tenis, vybudovať cyklotrasy, zamestnať ľudí pri vleku, požičovňa lyžiarskych potrieb, zriadiť turistický krúžok, zriadiť ubytovňu pri rybníku, turistika - povolenie do vojenského priestoru, zriadiť hokejovú halu.

Pri rozvoji vidieckej turistiky a agroturistiky je potrebné pripraviť určité realizačné predpoklady. V prieskume sme sledovali pripravenosť vidieckych obcí na možných návštevníkov a uspokojenie ich v rámci turistiky a agroturistiky. Z návrhov, ktorých bolo podobne ako pre domáce obyvateľstvo pomerne veľa - 147 (71 % všetkých respondentov), prevažovali: kúpanie - Bystrá, Vinné jazero, vyznačené cyklotrasy, trasa „Grófsky cinter“, zima - lyžovanie, leto - výstup na Jasenovský hrad, opekanie, požiarňické súťaže, jazda na koni - hipoturistika, výjazd na Vihorlat, tábor pre deti.

Ďalšie záujmové aktivity

Pri ďalších záujmových aktivitách bolo respondentom ponúknuté sa vyjadriť k niektorým alternatívam: záujmové krúžky, poľovníctvo, rybárstvo, záhradkárstvo. V mikroregióne je pomerne slabé zastúpenie záujmových krúžkov, čo sa odrazilo aj v nie príliš pozitívnom hodnotení tejto aktivity, kde prevažujú nespokojní respondenti (30 %). Lepšia odozva bola na poľovníctvo, kde bola spokojnosť 53 % a len 13 % bolo nespokojných. Relatívne je obľúbené aj rybárstvo, kde sa pozitívne vyjadrilo 42 %. Najobľúbenejšou záujmovou aktivitou v mikroregióne je záhradkárstvo, kde sa pozitívne vyjadrilo až 91 % respondentov. Súvisí to s klasickou prídومovou záhradou, kde obyvateľstvo vidí určitý relaxačný, ale aj ekonomický efekt vo vzťahu k domácejmu potravinovému košu. Na túto alternatívu reagovali až na štyroch takmer všetci respondenti. Z iných záujmových aktivít, ktoré respondenti navrhovali, je potrebné spomenúť napr. klub dôchodcov, včelárstvo, ovocinárstvo, požiarníctvo, spoločné krúžky pre deti a dospelých, „pytliactvo“.

Taktiež ako pri športových a rekreačných aktivitách aj tieto záujmové aktivity môžu prilákať potencionálnych návštevníkov - vidieckych turistov. Respondenti navrhovali 133 možností a boli to zväčša tie, ktoré sa objavovali aj pri možnosti športovania a rekreácie: turistika v prírode, súbor Hačure, rybárstvo, poľovníctvo, lyžovanie, hubárenie, hipoturistika, chatárčenie, cykloturistika, hasičský zbor. Návrhy na zlepšenie a skvalitnenie záujmových aktivít sa v podstate zhodovali s návrhmi pre návštevníkov, ďalej to bol záujem zriadiť záujmové krúžky pre deti, skvalitniť spevácky krúžok, drobná úžitková architektúra, krajčírsky krúžok, folklórny krúžok, hudobnú skupinu, aranžovanie kvetín, charita – zber starého šatstva, chov koní, fitness, aerobik v zime.

Kultúrne a spoločenské aktivity

Kultúra a spoločenské aktivity v obci do značnej miery odzrkadľovali mentalitu miestneho obyvateľstva. Pri otázke spokojnosti s týmito aktivitami sa prejavila dosť veľká nespokojnosť miestnych obyvateľov. Až 46 % z nich bolo s kultúrnymi a spoločenskými aktivitami výrazne nespokojných až nespokojných. Len 16 % bolo relatívne spokojných. Skôr bola nespokojnosť u žien ako u mužov. Taktiež s narastaním vzdelania mierne narastá nespokojnosť. Respondentom boli ponúknuté možnosti vyjadriť spokojnosť, resp. nespokojnosť s filmovými a divadelnými predstaveniami, zábavnými vystúpeniami, vzdelávacími a jazykovými kurzami. Najväčšia nespokojnosť bola takmer so všetkými ponúknutými alternatívami, okrem zábavných predstavení, kde bola relatívna spokojnosť 40 %. Pomerne veľa respondentov sa k daným alternatívam nevyjadrilo (zrejme s nimi prichádzajú málo do styku).

Pri otázke „ktoré z kultúrnych a spoločenských aktivít, ktoré sa organizujú vo Vašej obci, považujete za zaujímavé aj z hľadiska rozvoja cestovného ruchu vo Vašej obci a celkovo zaujímavé pre návštevníkov vašej obce“ dali respondenti 94 návrhov, z ktorých dominovali: výstup na hrad, výročie založenia obce, deň matiek, odpustová slávnosť, zraz motorkárov, vystúpenie detí z materskej školy a základnej školy, výstup na Vihorlat, disko zábava, plesy, oprava veteránov – motorky, návšteva kostola, zábavné vystúpenie, vystúpenie súboru Hačure, zimné plesy. Pomerne veľa respondentov má pocit, že sa v obciach mikroregiónu nič nerobí. Pre zlepšenie kultúrnych a spoločenských aktivít respondenti navrhovali celkovo 127 možností: viac kultúrnych a spoločenských aktivít – väčšia snaha dospelých (Chlmec), skvalitniť rôzne druhy osláv, obnoviť kino (Kamienka), viac folklór-

nych podujatí, oprava kultúrneho domu (Kamienka), akcie pre starších, besedy, vybudovať amfiteáter, lepšie otváracie hodiny v knižnici (Ptičie), zapojenie starších ochotníkov (Ptičie), koncerty v kostole, prednášky, video požičovňa.

Zachovanie kultúrnych a historických pamiatok

V posledných desaťročiach nebol veľký záujem spoločnosti o zachovávanie kultúrnych a historických pamiatok. V prieskume sme chceli podchytiť možné tendencie k náprave týchto chýb. O niečo pozitívnejšie ako kultúrne a spoločenské aktivity hodnotia respondenti starostlivosť o kultúrne a historické pamiatky v súčasnosti. Skoro 33 % respondentov v rámci obce prejavilo spokojnosť. Pre návštevníkov by obyvatelia mikroregiónu vo vzťahu k cestovnému ruchu najviac odporučili – návštevu miestneho kostola (vo všetkých obciach mikroregiónu). Z ďalších ponúk to boli: staré keltské mince (Ptičie), partizánska zemlianka, park, odpustky pri kaplnke (Ptičie), kedysi kolesárstvo, hotel s reštauráciou, cintorín s najvýznamnejšími menami v obci, otvorený kostol cez víkend, pomník padlých v II. svetovej vojne. Pre zlepšenie kultúrnych a historických pamiatok v mikroregióne respondenti navrhli celkovo 113 možností: zviditeľnenie sa na verejnosti (prezentácia v TV), publikácia o obci, pohľadnice so symbolmi obce, úprava obce, sprístupniť cestu na Vihorlat (Kamienka), obnoviť úzkokolejku na Vihorlat, spolupráca obcí, podporiť vidiek zo strany vlády, propagácia Jasenovského hradu, obecné noviny (Chlmec), naučiť mladých zachovávať tradície a remeslá, zriadiť izbu ľudovej tvorby (Chlmec), ubytovňu (Porúbka), zrenovovať kolkáreň (Ptičie), turistická mapka okolia, propagácia v regionálnych, ale aj národných novinách, oprava kostola, obnova tradícií v obci (Ptičie), oprava kaplnky na Podskalke.

Pracovné príležitosti

Jedným z rozhodujúcich faktorov udržateľnosti vidieckeho obyvateľstva je spokojnosť s pracovnými príležitosťami v obci alebo jej v najbližšom okolí. Aj túto problematiku sme pri prieskume chceli zachytiť. Iba jeden respondent neodpovedal na otázku „ako hodnotíte celkové možnosti, rozsah, pestrosť ponuky pracovných príležitostí vo Vašej obci a v jej okolí“, čo dokumentuje fakt, že sa táto problematika výsostne dotýka miestneho obyvateľstva. Až 87 % respondentov bolo nespokojných až veľmi nespokojných s ponukami pracovných príležitostí v obci a jej okolí. Iba 6 respondentov bolo relatívne spokojných, z ktorých väčšina nepracuje (materská dovolenka, nezamestnaný, robotník, dôchodca). S pracovnými príležitosťami úzko súvisí podnikanie. Pri hodnotení tohto fenoménu bol veľmi vysoký záujem respondentov (96 %), z nich 71 % bolo nespokojných až veľmi nespokojných. Na zlepšenie, skvalitnenie a rozšírenie ponuky pracovných príležitostí v obci respondenti navrhovali celkovo 122 možností: vybudovanie salaša (Kamienka, Chlmec), obnova roľníckeho družstva (výrazný záujem Kamienka, Ptičie), pridružená výroba, remeslá, stolárstvo, drevovýroba, možnosť podnikat' vo vojenskom priestore, mini farma (spracovanie mlieka, mäsa, syra – Chlmec), práca pri obsluhu vleku v zime, liehovar, rekreačné centrum Bystrá – viac práce, agroturistika, pracovné miesta na údržbu verejných priestranstiev, otvorenie cesty na Michalovce (Porúbka), píla – drevovýroba (Chlmec, Ptičie), práce na výstavbe domu smútku (Porúbka), väčšia iniciatíva od starostu a poslancov pri vytváraní pracovných príležitostí (Porúbka), vytváranie pracovných príležitostí pre ženy, podnikanie doma – práca doma, neperspektívne – blízkosť mesta.

Tabuľka č. 4: Návrh nových odvetví v mikroregióne Ptava podľa dotazníkového prieskumu

Kód odvetvia	Odvetvie	muži		ženy		spolu	
		početnosť	% podiel	početnosť	% podiel	početnosť	% podiel
1	ľahký priemysel	7	7,5	11	9,6	18	8,7
2	remeselná výroba	21	22,6	16	13,9	37	17,8
3	stavebná výroba	10	10,8	8	7,0	18	8,7
4	poľnohospodárstvo	31	33,3	43	37,4	74	35,6
5	obchod, služby	5	5,4	17	14,8	22	10,6
6	CR, agroturistika	15	16,1	15	13,0	30	14,4
7	štátny a verejný sektor	-	-	2	1,7	2	1,0
9	iný sektor	-	-	-	-	-	-
	neodpovedal	4	4,3	3	2,6	7	3,4
spolu		93	100,0	115	100,0	208	100,0

Zdroj: Vlastný výskum spracovaný podľa výsledkov dotazníkového prieskumu, 2002

Z tabuľky č.4 je zrejmé, že v mikroregióne je záujem o tradičné odvetvia ako je poľnohospodárstvo, remeselná výroba, ale začína byť záujem aj obchod a cestovný ruch vo vidieckych podmienkach (agroturistika) s využitím poľnohospodárskeho potenciálu pre cestovný ruch (viď graf č.3). Z hľadiska pohlavnej štruktúry je určitá zhoda. Ženy o niečo viac ako muži preferujú ľahký priemysel (napr. potravinársky), poľnohospodárstvo, obchod a služby, prípadne prácu v štátnom a verejnom sektore, muži zasa preferujú remeselnú výrobu, stavebnú výrobu, cestovný ruch a agroturistiku.

Tabuľka č. 5: Návrh odvetví v mikroregióne Ptava podľa vekových kategórií respondentov

vek respondenta	Kód odvetvie
17 - 20 rokov	poľnohospodárstvo, obchod, služby cestovný ruch, agroturistika
21 - 30 rokov	remeselná výroba, poľnohospodárstvo, obchod, služby, cestovný ruch, agroturistika
31 - 40 rokov	remeselná výroba, poľnohospodárstvo, cestovný ruch, agroturistika
41 - 50 rokov	remeselná výroba, poľnohospodárstvo, cestovný ruch, agroturistika
51 - 60 rokov	remeselná výroba, poľnohospodárstvo,
61 - 70 rokov	remeselná výroba, poľnohospodárstvo
nad 70 rokov	poľnohospodárstvo

Zdroj: Vlastný výskum spracovaný podľa výsledkov dotazníkového prieskumu, 2002

Pri vekovej skladbe respondentov (tab. č.5) sa ukazujú predpokladané preferencie. Vo všetkých vekových kategóriách dominuje poľnohospodárstvo. V najmladšej kategórii (17 – 20 rokov) pristupuje obchod, služby a cestovný ruch, čo sú dynamické odvetvia pre mladých. Určitá časť respondentov nemala na možné pracovné odvetvia ešte vyhraný názor.

Veková kategória 21 – 30 rokov má záujem obnoviť staré remeselné tradície v mikroregióne. Podobnú štruktúru odvetví ako predchádzajúca (mladšia) veková kategória majú i stredne vekové generácie, iba obchod a služby nie je ich preferenciou. Generácia stredne starších (31 – 40 rokov) má podobné preferencie ako predchádzajúca veková kategória. Ďalšie dve vekové kategórie stredné a stredne staré preferujú klasické odvetvia, ktoré boli na slovenskom vidieku – remeslá a poľnohospodárstvo. Najstarší respondenti výrazne preferujú iba poľnohospodárstvo.

Tabuľka č. 6 : Návrh odvetví v mikroregióne Ptava podľa vzdelania respondentov

Kód odv.	Odvetvie	vzdelanie							
		základné		stredné bez maturity		vysokoškolské		spolu	
		absol.	%	absol.	%	absol.	%	absol.	%
1	ľahký priemysel	2	5,9	3	4,2	0	0	18	8,7
2	remeselná výroba	3	8,8	13	18,1	4	26,7	37	17,8
3	stavebná výroba	4	11,8	10	13,9	0	0	18	8,7
4	poľnohospodárstvo	21	61,8	31	43,1	4	26,7	74	35,6
5	obchod, služby	1	2,9	5	6,9	2	13,3	22	10,6
6	cestovný ruch, agroturistika	2	5,9	7	9,7	5	13,3	30	14,4
7	štátny a verejný sektor	0	0	0	0	0	0	2	1
8	iný sektor	0	0	0	0	0	0	0	0
9	neodpovedal	1	2,9	3	4,2	0	0	7	3,2
spolu		34	100	72	100,1	15	80	208	100

Zdroj: Vlastný výskum spracovaný podľa výsledkov dotazníkového prieskumu, 2002

Ďalší prehľad o nových možných odvetviach v mikroregióne dáva štruktúra respondentov podľa vzdelania. Každá vzdelanostná kategória má iné preferencie odvetví, aj keď vo všetkých dominuje poľnohospodárstvo (okrem vysokoškolákov). Respondenti so základným vzdelaním a stredným vzdelaním bez maturity preferujú stavebnú výrobu a remeselnú výrobu, respondenti so stredným vzdelaním s maturitou majú záujem pracovať v remeslách, cestovnom ruchu a agroturistike, ale aj ľahký priemysel by bol zaujímavý. Vysokoškooláci nemajú výraznú preferenciu konkrétneho odvetvia, ale radi by privítali prácu v cestovnom ruchu a agroturistike, v remeslách a poľnohospodárstve.

Tabuľka č. 7: Návrh odvetví v mikroregióne Ptava podľa obcí

Kód odv.	Odvetvie	Ptičie	Ptičie	Porúbka	Porúbka	Kamienka	Kamienka	Chlmec	Chlmec	Ptava	Ptava
		absol.	%	absol.	%	absol.	%	absol.	%	absol.	%
1	ľahký priemysel	4	6,2			3	5,7	11	20,0	8,7	18,0
2	remeselná výroba	24	36,9	2	5,7	8	15,1	3	5,5	17,8	37,0
3	stavebná výroba	7	10,8	3	8,6	3	5,7	5	9,1	8,7	18,0
4	poľnohosp.	8	12,3	18	51,4	28	52,8	20	36,4	35,6	74,0
5	obchod, služby	10	15,4	2	5,7	1	1,9	9	16,4	10,6	22,0
6	CR, agroturistika	8	12,3	8	22,9	9	17,0	5	9,1	14,4	30,0
7	štátny a ver. sektor	2	3,1							1,0	2,0
9	iný sektor										
	neodpovedal	2	3,1	2	5,7	1	1,9	2	3,6	3,4	7,0
	Spolu	65	100,0	35	100,0	53	100,0	55	100,0	100,0	208,0

Zdroj: Vlastný výskum spracovaný podľa výsledkov dotazníkového prieskumu, 2002

Pri pohľade na jednotlivé obce mikroregiónu má každá obec špecifické záujmy v nových odvetviach. V obci Ptičie by radi videli remeselnú výrobu, obchod a služby, cestovný ruch a agroturistiku, poľnohospodárstvo a čiastočne stavebnú výrobu. Porúbka má jasnú preferenciu poľnohospodárstva a čiastočne cestovného ruchu a agroturistiky. V Kamienke tiež dominuje poľnohospodárstvo, pričom ostatné odvetvia sú sprievodné - cestovný ruch, agroturistika a remeselná výroba. V Chlmci by radi videli obnovu poľnohospodárstva a ľahký priemysel (viď grafy č. 4, 5, 6, 7).

Na základe uvedených demografických a lokálnych analýz nových odvetví možno usúdiť, že mikroregión má dobré predpoklady pre disperznú odvetvovú štruktúru a sú tam všetky predpoklady časť z nich aj zrealizovať.

Verejná doprava

S odvetvovou štruktúrou úzko súvisí aj dopravné prepojenie mikroregiónu. Pri hodnotení verejnej dopravy boli odpovede respondentov vyrovnané. S dopravou smerom do Humenného bolo spokojných 33 % a nespokojných 36 %, s dopravou do okolitých obcí bolo spokojných 35 % a nespokojných 33 % respondentov. V rámci dopravy do zamestnania respondenti najčastejšie využívajú verejnú autobusovú dopravu (53 % respondentov), štvrtina z nich dochádza do práce vlastným osobným automobilom. Takmer 39 % respondentov nedochádza, sú to väčšinou nezamestnaní a dôchodcovia. Ako dôvody výberu uvedeného druhu dopravy uvádzajú respondenti väčšinou finančné a iné dôvody. Pri návrhoch na zlepšenie dopravy boli respondenti veľmi „pracovití“, mali celkovo 161 podnetov a návrhov (čo je tretí najväčší počet pri otvorených otázkach v prieskume). Najčastejšie pripomienky boli – viac spojov, zosúladiť harmonogram odchodov vlakov a diaľkových spojov, ďalej to boli požiadavky na prepojenie Kamienky s obcou Ptičie, zriadiť vlastný obecný autobus, viac spojov cez víkend a vo večerných hodinách, ďalšie zastávky vo vzdialenejšej časti obce (Chlmec), lepšia kultúra cestovania (vykurovanie v zime, čistota), viac spojov cez leto na Bystrú, stojany na bicykle, presnosť spojov, spoj pre Rómov.

Pri možnom budúcom intenzívnom využívaní cykloturistiky respondenti pripomenuli potrebu zlepšiť značenie ciest, úpravu ciest, lepší prístup do lesa a vytvoriť nové cyklotrasy.

Bezpečnosť obyvateľov

Pre kvalitné bývanie, možnosť prilákať do perspektívnej obce turistov, je nevyhnutné poznať bezpečnostnú situáciu v obci. Pri vyjadrení sa na tento problém až 72 % respondentov bolo spokojných s bezpečnosťou v obci. Pri hodnotení kriminality 64 % respondentov považovalo vo všeobecnosti kriminalitu za vysokú. Z ponúknutých návrhov na zlepšenie bezpečnosti nebola výrazná priorita. V rovnakej preferencii navrhovali respondenti zlepšenie osvetlenia, kontrolu cudzích osôb a informácie obyvateľstvu. Časť respondentov navrhuje zriadenie miestnej polície z radov nezamestnaných, prípadne dôchodcov.

Zapájanie obyvateľov obce do verejného života v obci

Pre poznanie vnútornej sily miestneho obyvateľstva je jedným z indikátorov zapájanie sa miestneho obyvateľstva do vecí verejných. K danej problematike sa až na jedného vyjadрили všetci respondenti. Prieskum ukázal priemerné zapájanie sa obyvateľov do diania v obci.

Ďalší prieskum bol zameraný na hľadanie organizácii (zložiek) v obci, ktoré sú najaktívnejšie vo vzťahu k občanom. Hodnotené boli - obecný úrad, spoločenské a politické organizácie, záujmové a občianske združenia, cirkev, podnikatelia. Najaktívnejším sa javí obecný úrad a cirkev, kde bola spokojnosť s ich prácou voči verejnosti až 74 %, resp. 56 %. Ostatné organizácie mali len malé zastúpenie. Pri sledovaní ďalších organizácií sa respondenti nie príliš odlišovali od horeuvedených alternatív a väčšinou obmieňali cirkevnú a samosprávnou organizáciu. Pomerne veľa respondentov sa vyjadrilo aj k otázke spoločenských organizácií, záujmových združení a občianskych združení v tom zmysle, že sa v obci nevyskytujú alebo len v malom zastúpení.

Osobná aktivita každého respondenta nebola príliš preukázateľná, veľa respondentov na otázku neodpovedalo (55 %). Prevažovali aktivity v kultúrnych a spoločenských výstupeniach, napr. snaha založiť Úniu žien, Deň matiek, práca v komisiách, kostýmy na karneval, práca s deťmi – Mikuláš, práca s deťmi pri MDD, brigáda v obci, práca v komisiách obecného zastupiteľstva, organizácia plesov, výročie osláv.

Pri hodnotení troch vlastných aktivít respondentov dominovali na prvom mieste kultúrno-ekumenické akcie, na druhom mieste verejno-prospešné a na treťom mieste športovo-rekreačné.

Pri otázkach, či obyvatelia poznajú svojich poslancov, 70 % odpovedalo, že áno a 23 % že nie. S prácou poslancov bolo 14 % respondentov veľmi spokojných, 15% spokojných a 29 % čiastočne spokojných. Nespokojných bolo 20 % a veľmi nespokojných 14 %. Časť respondentov sa k otázke nevyjadrila.

Pri návrhoch na zmeny vo verejnom a spoločenskom dianí v obci odznelo 105 alternatív, ktoré však nemali veľkú početnosť, t.j. vyskytli sa max. 3-4 krát. Väčšina alternatív sa niesla v konštruktívnom, ale aj v kritickom duchu, napr. viac práce poslancov pre obec a nielen starosta, viazne komunikácia starosta - občan, výmena poslancov, viac verejných schôdzí, zlepšiť TV signál (Kamienka), cesta na Ptičie a odvoz odpadu (Kamienka), zvýšiť záujem o mládež, výmena starostu, viac informácií o obecných rokovaníach, dom smútku (Porúbka), oprava verejných priestranstiev, väčšia podpora starostu od poslancov, stretnutie s poslancami – výmena názorov, dať šance novým ľuďom, ktorí majú dôveru, rodinné kárstvo.

O hodnotenie starostu v mikroregióne prejavilo záujem 99 % respondentov a dali mu priemernú školskú známku 1,9, keď 116 dalo známku „výborný“ a len 15 známku „nedostatočný“. Približne 68 % respondentov reagovalo na otázku „Keby ste boli starostom, čo by ste v obci zmenili“. Návrhy sú podobné ako pri návrhoch o obchode, kultúre, športovaní, ďalších aktivitách. Najviac však by sa angažovali pri výstavbe kanalizácie (Chlmec), oprave ciest, regulácii potoka, cintorínu, rozšíreniu kultúrneho domu, aby starostovi neradili iba staré ženy, lepší vzťah s lesníkmi, výstavba bazénu, ráznejšie zakročiť proti kriminálnym živlom v obci, povolenie na vstup do lesa pre rozvoj cestovného ruchu, zriadiť káblovú TV, lepšia organizácia obecného zastupiteľstva – jednotný názor na riešenie problému, zriadiť cestu do Ptičieho (Kamienka), rovnaký prístup starostu k občanom, knižnica, cyklotrasy, signál pre mobil, vianočná výzdoba, obnoviť májové tradície, zlepšiť TV signál, tribúna na ihrisku (Ptičie), cesta do Kamienky (Ptičie), osvetlenie, chodník v obci.

Veľa respondentov by nechcelo byť starostom z dôvodov veľmi rozsiahleho záberu povinností a hlavne „všetkým nevyhovieť“. Časť respondentov nebola spokojná s prácou starostu. Často ich nespokojnosť pramenila z detailov, prípadne že sa ich niektoré nevyriešené problémy osobne dotýkali.

Informovanosť verejnosti o aktivitách v obci

Pri plánovaní rozvoja obce a zlepšení jej riadenia je dôležité zabezpečiť dobrú informovanosť verejnosti a vytvoriť podmienky pre aktívnu účasť verejnosti na všetkých rozhodovacích procesoch obce. V prieskume bolo s celkovou informovanosťou o obciach v mikroregióne veľmi spokojných 57 % respondentov a 20 % spokojných. Iba 3 % respondentov bolo veľmi nespokojných. Z ponúknutých alternatív na možnú informovanosť o obci bola relatívna spokojnosť, iba pri informácii o činnosti obecného zastupiteľstva bola mierne nepokojnosť. Najviac informácii o obci získavali občania z miestneho rozhlasu 37 % respondentov, od susedov, z vývesných tabúl 13 %, v obchode, reštaurácii 12 %, kostol a obecný úrad 8 %. Najnižšia informovanosť je od poslancov a členov komisií, prípadne spravodaja jednotlivých obcí.

Keďže problém informovanosti je veľmi dôležitý pri rozvoji obce, ďalšie otázky boli venované preferenciám občanov o aké informácie majú záujem. Z ponúknutých alternatív: činnosti a aktuálne správy z obecného úradu a obecného zastupiteľstva, kultúrne aktivity, spoločenské aktivity, športové aktivity, činnosť záujmových združení, činnosť občianskych združení, všetky alternatívy boli pre občana zaujímavé. Najväčší záujem bol o kultúrne aktivity 77 % respondentov, spoločenské aktivity 70 %, činnosti a aktuálne správy z obecného úradu a obecného zastupiteľstva 67 %. Najmenší záujem bol o činnosť občianskych združení a záujmových združení.

Pri návrhoch na skvalitnenie informácii o obci a lepšej prístupnosti k nim, respondenti navrhli celkovo 106 možností, z ktorých bola najviac frekventované: rozhlas priblížiť k občanovi a viac krát správy opakovať, zfunkčniť obecné noviny, infotabul'a – zfunkčniť (výrazný záujem), plagáty, viac reklám a oznamov, schôdze s poslancami, miestna TV.

Kvalita životného prostredia v obci a jeho okolí

Kvalita života a životného prostredia je jedným z vážnych problémov obce. Vyše 75 % respondentov pozná svoje životné prostredie obce a pozná jeho klady a nedostatky. Respondentom boli ponúknuté alternatívy na riešenie problémov životného prostredia. Najviac pozitívne reagovali na otázky rozšírenia separovaného zberu odpadov, zníženie množstva odpadov 27 % respondentov, likvidácia neriadených skládok v rámci obce 23 %, rozšírenie možností pre rekreačné a športové aktivity 17 % a zabezpečenie lepšej osvetly a informovanosti obyvateľov obce 15 %.

Nakoľko len domáce obyvateľstvo vie, do ktorých častí intravilánu a extravilánu chodiť fyzicky aj psychicky relaxovať, v prieskume sme chceli čiastočne tieto časti obcí zmapovať. Pri otázke „ktoré časti obce považujete z hľadiska životného prostredia za najkrajšie (najlepšie)“, respondenti dali 197 námetov, čo je najviac z otvorených otázok v prieskume. Z návrhov rezonovali: vlastný dom, starý kostol, príroda (Bystrá), les, celá dedina, Jasenovský hrad, nová ulica, vyšný koniec, horný koniec (Kamienka), potok a okolie, lesík, celá obec okrem Cigánov, cintorín, vlastný dvor, nad kostolom (Porúbka), dolný koniec pri potoku (Porúbka), stred obce, vlastná záhradka, vedľajšie cesty v obci (Ptičie), od obecného úradu po cintorín (Ptičie), kultúrny dom. Podobne sme skúmali negatíva v krajine mikroregiónu, kde bolo 162 námetov, čo bol druhý najväčší počet z otvorených otázok: znečistený potok, v zime sneh na cestách, nevhodné kúrenie uhlím v školách, skládka na ihrisku (Ptičie), odpad z družstva, divoké skládky odpadu, okrajové časti obce s divokými skládkami, absencia chodníkov (Porúbka), zlá cesta, problémy s Rómami (Kamienka), potok – odpad, vypaľovanie trávy, oblasti bez kanalizácie (Chlmec), pohyb dobytky cez obec (Chlmec).

ZÁVER

Proces tvorby vzťahu človeka k územiu, v ktorom žije, je diferencovaný viacerými faktormi a jeho kvalita je vyjadrená vzájomnými vzťahmi medzi jednotlivými aktivitami človeka, formovaním jeho názorov.

V predložennom prieskume názorov obyvateľov mikroregiónu Ptava je prezentovaný pohľad na problematiku kvality života a prostredia spojenú s trvalo udržateľným rozvojom priorít mikroregiónu. Na základe výsledných individuálnych vyjadrení k 18 – tým hlavným okruhom otázok sa vyprofilovali niektoré priority, ktoré je potrebné v budúcnosti rozvíjať a riešiť, predovšetkým s postupným zapájaním miestneho obyvateľstva. Za priority možno považovať:

- dobudovať obchodnú vybavenosť a službový sektor,
- zriadiť zariadenia sociálnej starostlivosti a sociálnych služieb (vývarovne pre starších, sociálne sestry),
- riešiť problematiku technickej infraštruktúry (kanalizácia, cestná sieť) a verejnej dopravy (frekvencia spojov a kvalita cestovania),
- zlepšiť kvalitu života a životného prostredia (rozšírenie separovaného zberu, zníženie množstva odpadov, likvidácia divokých skládok, informovanosť ľudí) a zlepšenie čistoty verejných priestranstiev,
- rozšíriť možnosti malého a stredného podnikania a podporiť vytváranie nových pracovných príležitostí najmä v poľnohospodárstve, remeselnej a stavebnej výrobe a v cestovnom ruchu a agroturistike,
- zlepšiť kvalitu výučby na základných školách a aj ich lepšie dovybaviť a rozšíriť možnosti záujmových krúžkov,
- skvalitniť využívanie kultúrnych zariadení, väčšmi podporovať kultúrne a spoločenské aktivity v obciach, vybudovať a podporiť ďalšie kultúrne a záujmové aktivity najmä pre deti a mládež,
- skvalitniť existujúce a vybudovať nové rekreačné a športové zariadenia a vytvárať podmienky pre cestovný ruch so zameraním na agroturistiku,
- vytvárať podmienky pre lepšiu spoluprácu samosprávy a miestneho obyvateľstva,
- zlepšiť propagáciu mikroregiónu v lokálnych a regionálnych médiách a podporu propagácie mikroregiónu formou rôznych propagačných materiálov,
- udržiavať a rozširovať vidiecky duch obcí ako predpoklad trvalo udržateľného rozvoja vidieckeho priestoru v horských regiónoch.

Medzi ďalšie aktivity, ktoré je potrebné zlepšiť, resp. riešiť a na ktoré respondenti upozornili v rámci projektu sú: zlepšiť bezpečnosť občanov a ich majetku, zabezpečiť večerný klúd (najmä hlučné pohostinstvá), zlepšiť a pravidelne udržiavať verejné osvetlenie, zlepšiť informovanosť verejnosti a pod. Respondenti taktiež upozorňovali na to, aby sa obce starali rovnomerne o všetky ich časti a aby sa ešte viac prehĺbila vzájomná spolupráca.

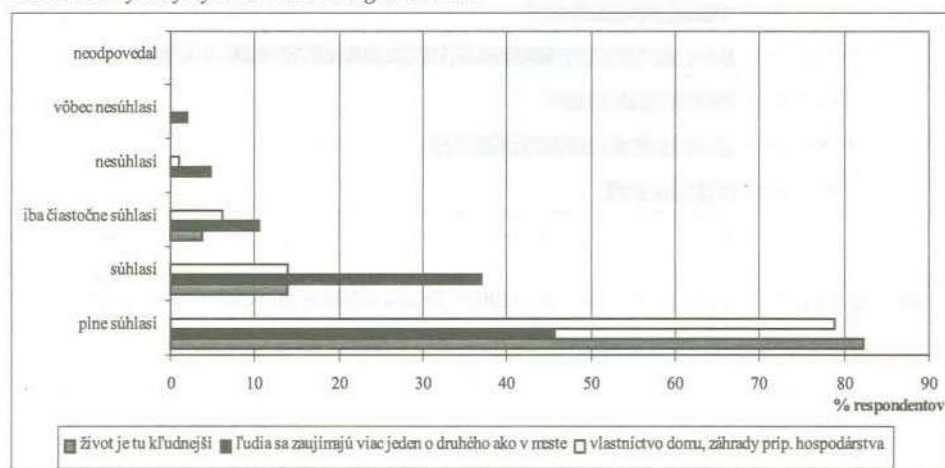
Príspevok vznikol v rámci riešenia vedeckého projektu VEGA, číslo 1/0008/03 na Katedre humánnej geografie a demogeografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a vedeckých projektov VEGA číslo 1/0367/03 a VEGA číslo 1/0493/03 na Katedre geografie a geookológie Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity.

Literatúra

- DUBCOVÁ, A., KRAMÁREKOVÁ, H., RÝCHLA, H., 2001, Potenciál mikroregiónu „Požitavie – Širočina“ pre cestovný ruch“. Geografie XII, Svazek. 161. řada přírod. věd č. 21. Brno, s. 31-37. ISBN 80-210-2664-2.
- IVANIČKA, K., 1988, Synergetika a civilizácia. Alfa, Bratislava, 271 - 314.
- IRA, V., 1999, Životné prostredie, kvalita života a trvalo udržateľný rozvoj vo vnímaní a predstávach obyvateľov (v regiónoch Dolné Pomoravie, Tatry a Východné Karpaty). Folia geographica 3, AFSHNUP, Prírod. vedy, roč. XXXII., Prešov, s. 338-347, ISBN 80-88722-64-0.
- KOLLÁR, D., SPIŠIAK, P., 1995, Problém zamestnanosti vidieckeho obyvateľstva v podhorskom regióne (na príklade Bielych Karpát). Geogr. Slovaca, Nr. 10, SAV, Bratislava, s. 97-105.
- LACINA, P., RUMANKO, V., 2001, Koncepcia využitia poľnohospodárskej pôdy v mikroregióne Branč. Zborník refer. Vedecké dni 2001, VI. sekcia Trvaloudržateľný rozvoj vidieka, PU, Nitra.
- SPIŠIAK, P., CHOVANCOVÁ, J., 1996, Demographic structure of depopulation region (the case study of Bebrava river valley) TEMPUS S_JEP 08060 ESCASU, Environ. Scienc. Curr. Slovak Univers. Bratislava, pp. 113-130.
- SPIŠIAK, P., 1997, Reštrukturalizácia rurálnych a suburbánnych regiónov (vybrané regióny Slovenska). IROMAR Banská Bystrica, s. 109-114.
- SPIŠIAK, P., 1999, Rozvoj vidieka vo vybraných mikroregiónoch Slovenska. Geografia, Geo-servis SAV, roč. 7, č. 1, Bratislava, s. 17-19.
- SPIŠIAK, P., ŠČASNÁ, S., 1998, Obnova rurálneho priestoru Dolného Pomoravia. Geografické informácie č. 5, Nitra, s. 85-91.
- SPIŠIAK, P., KOZOVÁ, M., SÁDOVSKÁ, D., 2000, Trvalo udržateľný rozvoj obce Dunajská Lužná. Vyhodnotenie prieskumu - Vzťah obyvateľstva k vlastnej obci a ku skúmanému územiu. Geografika, Bratislava, s. 36. ISBN 80-968146-2-1.
- SPIŠIAK, P., KLAMÁR, R., MICHAELI, E., 2002, Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu PTAVA – Vyhodnotenie prieskumu – Vzťah obyvateľstva k vlastnej obci a k mikroregiónu. Reg. Rozvoj agentúra, Humenné, vydav. Visual, OÚ-OOA/2002/33094, Humenné, s. 38.

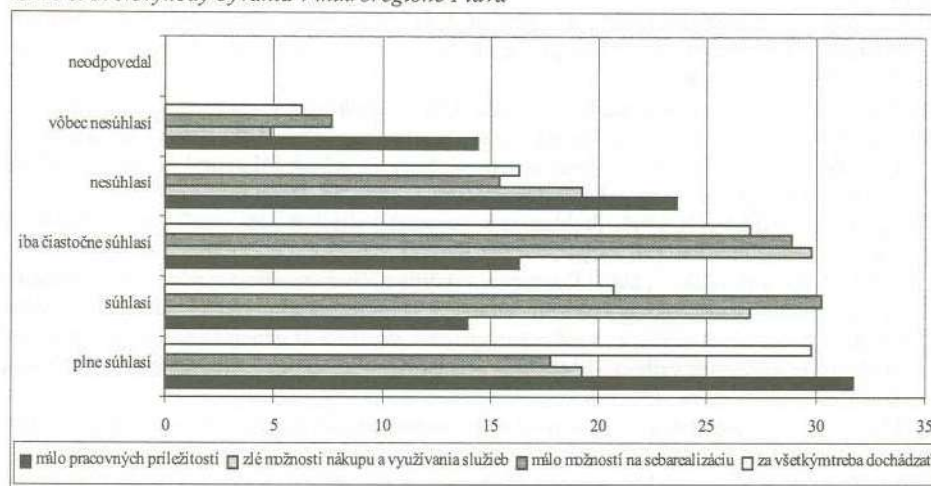
Prílohy:

Graf č. 1: Výhody bývania v mikroregióne Ptava

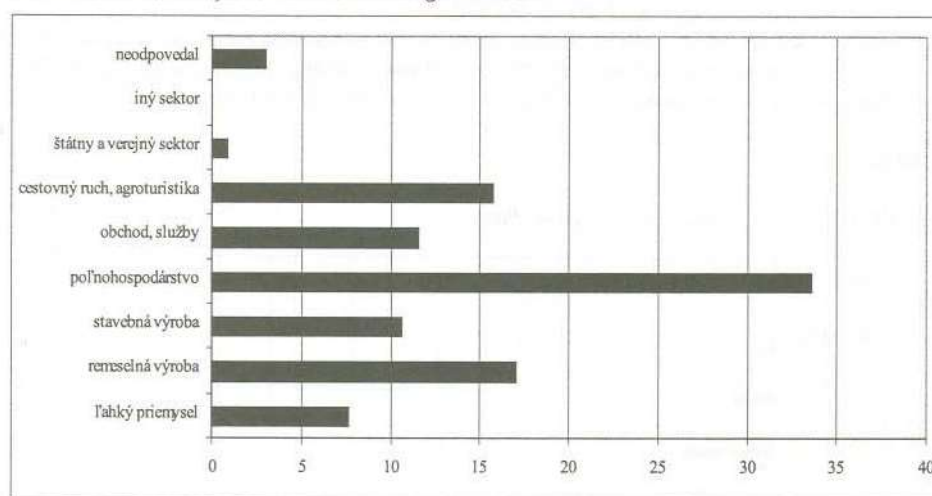
Zdroj: Spišiak, P., Klamár, R., Michaeli, E., (2002): Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu PTAVA.

Graf č. 2: Nevýhody bývania v mikroregióne Ptava

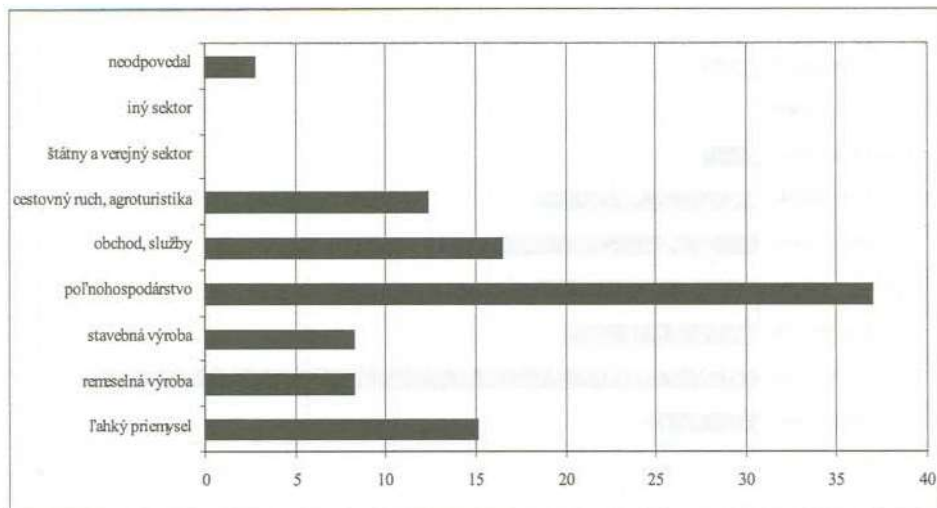

Zdroj: Spišiak, P., Klamár, R., Michaeli, E., (2002): Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu PTAVA.

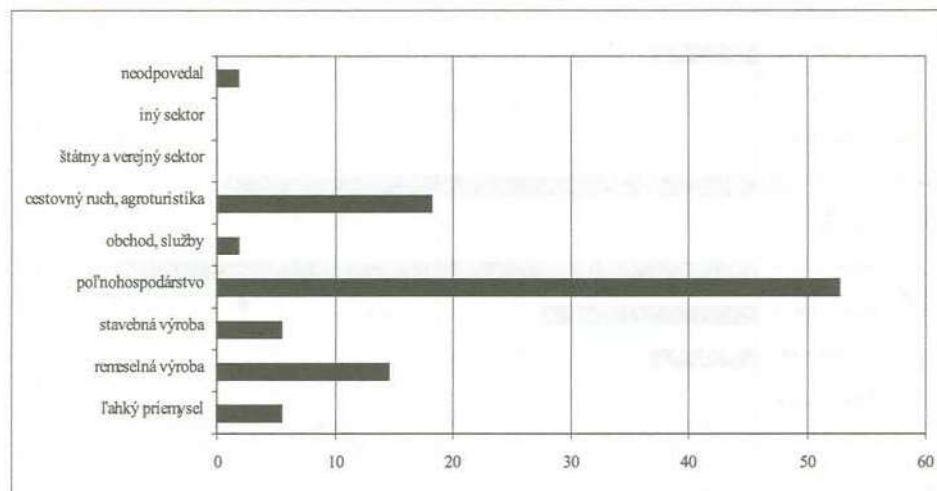
Graf č. 3: Návrh nových odvetví v mikroregióne Ptava

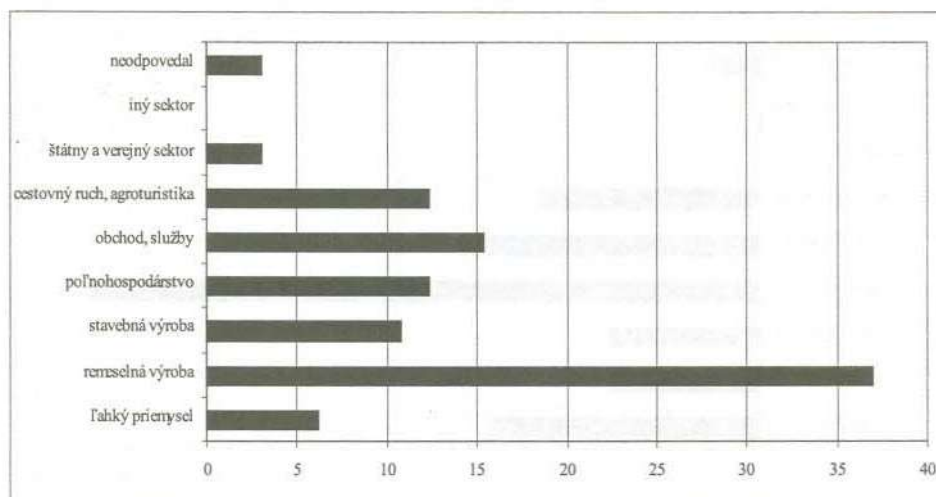
Zdroj: Spišiak, P., Klamár, R., Michaeli, E., (2002): Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu PTAVA.

Graf č. 4: Návrh nových odvetví v obci Chlmec

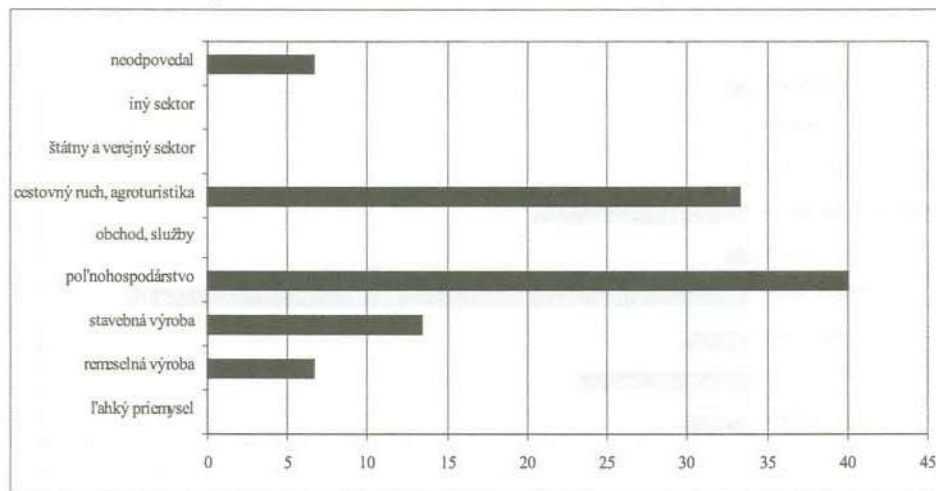
Zdroj: Spišiak, P., Klamár, R., Michaeli, E., (2002): Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu PTAVA.

Graf č. 5: Návrh nových odvetví v obci Kamienka

Zdroj: Spišiak, P., Klamár, R., Michaeli, E., (2002): Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu PTAVA.

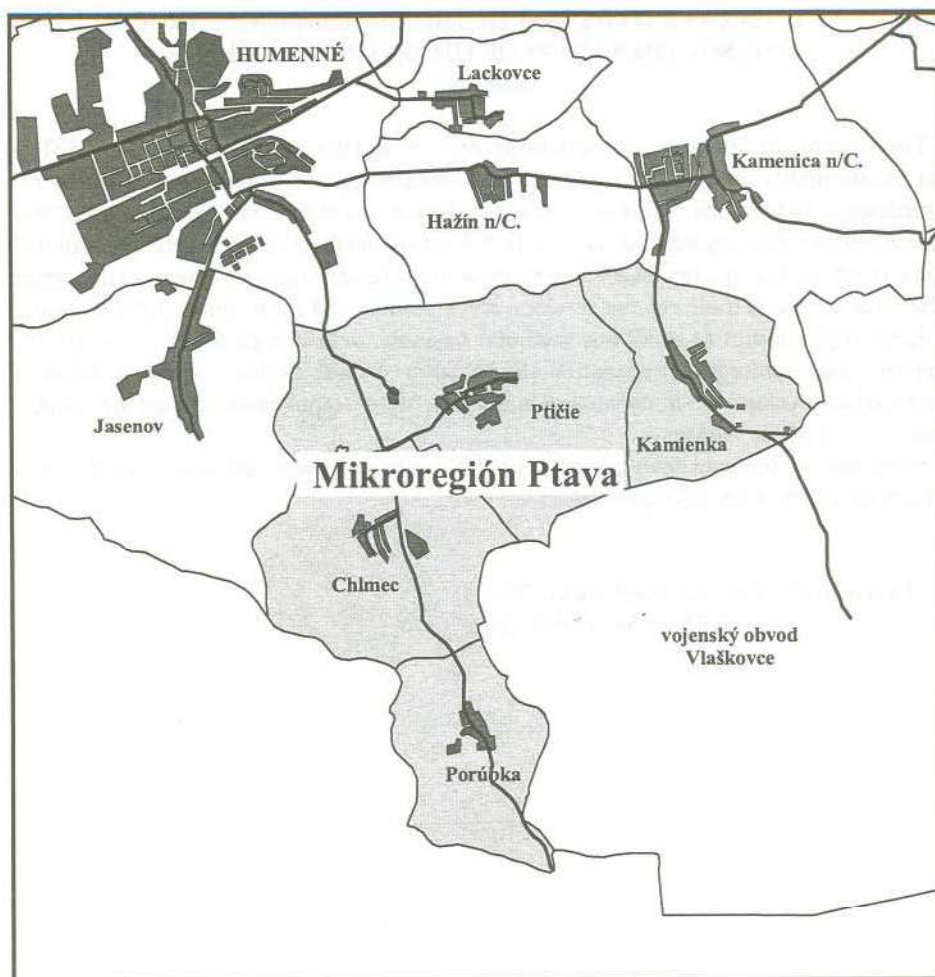
Graf č. 6: Návrh nových odvetví v obci Ptičie

Zdroj: Spišiak, P., Klamár, R., Michaeli, E., (2002): Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu PTAVA.

Graf č. 7: Návrh nových odvetví v obci Porúbka

Zdroj: Spišiak, P., Klamár, R., Michaeli, E., (2002): Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu PTAVA.

Mapa č. 1: Situačná mapa mikroregiónu a jeho okolia

**SUSTAINABILITY OF THE SELECTED RURAL MICROREGION
(THE ILLUSTRATED ESSAY OF THE MICROREGION PTAVA –
- THE SOUTHERN PART OF THE DISTRICT HUMENNÉ)**

Summary

The creation process of a relation between humans and their environment is very different and its quality is expressed by mutual relations among individual activities and by information of its opinions. This situation was evaluated with the assistance of the behavioral research in the microregion PTAVA with the help of 18 block questions, where were pointed some priorities which is necessary to develop with microregion citizen. The most important priorities are finish trade net and services, solve problems of the technical infrastructure, enlarge opportunities of small and medium business, development of the agrotourism, improve the microregion propagation and broadcast a rural intellect as the condition of sustainable development in the mountain regions. Many respondents pointed the cooperation among whole villages.

In the end, the regional development is possible only with the cooperation of citizen who live, work and relax in this region.

Recenzovali: doc. Ing. Jozef Vilček, PhD.
prof. RNDr. Ján Drdoš, DrSc.